

Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 3/2003

6. Årgang

Kr. 30,-

Kjære rhodoverner:

Tenk! Rhododendronsymposiet er over. Det er blitt historisk på mange måter. Det første av sitt slag. Men, hyggeligst av alt! Det ble et meget vellykket arrangement. Takk igjen til alle de som engasjerte seg. Alle skal vite at det var ingen liten jobb! - Det blir spennende å se når og hvor neste symposium finner sted.

Det nye styret har konstituert seg. Akkurat som i fotball eller annen lagidrett. Det er samspillet som gjelder. Vi satser på det helt store lagspillet!

Styret har flere prioriterte oppgaver dette foreningsåret: Lapprosen, som er selve limet i foreningen, skal forbedres teknisk. Flere farger, flere tekniske muligheter. Kort sagt: Mer proff, slik at bladet blir enda bedre for leserne og mer interessant for annonsørene. - Det hadde også vært kjekt om leserne brukte bladet meget mer. Til spørsmål, til ros og ris, til konstruktive ideer o.s.v. Driftskostnadene på Lapprosen blir kanskje i drygeste laget, men vi vil prøve dette opplegget et års tid.

Rekrutteringen blir også prioritert dette året. Vi kan nok påvirke atskillige. Rhododendron verdenen har plass til flere. Kanskje klarer vi å komme opp i et medlemsantall på 400? Det gir god økonomi. Naboen? Er ikke han i grunnen ganske interessert?

Det blir viktig å få med alle styremedlemmene på styremøtene. Ikke minst lokalavdelingene sine representanter bør være til stede. I første omgang skal vi klare dette til våren. Etter hvert blir dette normen, selvfølgelig. Vi håper det lykkes med å etablere Rhodo Øst. Turid Bergerøy er i gang med dette nå. Interesserte kan ta kontakt med henne eller styret. Adr. Voldskogen 7, 1580 Rygge.

Mange synes det ville være naturlig med en Rhodo Vest. Som organisasjonsmodell kunne dette ha meget for seg. Etter grundige vurderinger har imidlertid styret kommet frem til at tiden ikke er moden for dette enda.

Gunnar Gilberg ønsker å tre tilbake fra redaksjonen. Det er synd. Som kjent har Gunnar markert seg meget sterkt og på en positiv måte i foreningen vår. Pennen hans vil vi savne. Men. Vi kan jo håpe på et par innlegg? - Takk for stor innsats og positive holdninger gjennom en årrekke, ja, helt siden starten!

Fotos:

Forsiden: Fra Det nordiske Rhododendronsymposium, mai 2003, åpningen av Det nordiske hjørnet. Foto: Brage Byrå.

Baksiden: Her er de som gjorde jobben med å få stenen i det nordiske hjørnet på plass: Fra v. Daniel Duqrocq, Alf Helge Søyland og Olaf Hammersland Foto: Terhi Pousi

Det går mot høst. Nå kan vi planlegge neste sesong. Det er tid for å finne ut hvilke planter vi skal søke etter. Det er tid for planlegging! Vi kan lese litt og vi kan tenke litt. Noe kunne kanskje være bedre? En god ide? Som sagt. Lapprosen er sugen på det meste.

Har du prøvd nærmest å sveve gjennom rhododendron en stille morgenstund? Prøv det!

Torbjørn.

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer hjertelig velkommen i foreningen:

Torunn Bjarkøy	Varlio 3	5200 Os
Gunvor Eide	Torger Carlsen gt. 24	4321 Sandnes
Elise Fantoft, Fantoft Hagesenter	Fantoftvn. 9	5072 Bergen
Anne Karin Ulstein Gjeitrem	Haukedalsbotn 84	5119 Ulset
Reidun Bække Gregersen	Ringeriksvei 434	3300 Hokksund
Wenche Gullesen	Liane	4865 Åmli
Oddveig Johanne Hestenes		6793 Innvik
Klaus Erik Hjertaas		3535 Krøderen
Olga Nese	Aug. Jacobsensgt. 19	4340 Bryne
Bente Price	Nedrelia 7 T	5231 Paradis
Arnhold Sollied	Skarbø	6240 Ørskog
Tone Fosse Ulvøy	Bispeveien 3	4325 Sandnes
Marion H. E. Jørgensen	Elle	4560 Vanse

HØSTMØTE

Vi har gleden av å invitere til medlemsmøte
onsdag 5.november kl. 1900
i Handelsbankens kantine i Allehelgensgt. 4
(inngang vis-a-vis Bergen
gamle Rådhus)

Lysbilder og kåseri fra Rhododendronforeningens tur
til Irland i påsken i år!
Utlodning av rhododendron

Av hensyn til servering ber vi om påmelding til
Randi Valen Fessl, tlf. 55 18 50 12,
eller e-post ravfessl@hotmail.com innen 30.oktober
Interesserte som ikke er medlemmer, er også
hjertelig velkomne!

VEL MØTT TIL EN HYGGEKVELD
Styret i Den norske Rhododendronforening

Innhold

Leder, fra styret
Nye medlemmer
Høstmøtet
Temavandring i Arboretet
Vi takker
Innholdsfortegnelse
Protokoll fra Årsmøtet i DnR 2003
Dåpssermoni for Rh. 'Fritz C. Rieber'
KGB och Göteborg, del II av III + kart
Rhododendrontur til Irland
Kurs i stiklingsformering hos Rhododendron Sør
Min favoritt
Rhododendronbyen Bergen
Ytringer: Mer Rhodo filologi
Ytringer: Svar til Rhodo-filologi
Vårtur til Eidsvåg og Tjorehagen
Internett linker
Løsning kryssord nr.2. 2003
Frøkomiteen
Byttebørs
Spørsmål og svar
Bokliste
Styre og redaksjon, adresser

Neste nummer av Lapprosen kommer i januar/februar 2004

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 2.januar. Det kan sendes til Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen, eller pr. e-post til redaksjonen (se siste side). Tilsendte bilder kan sendes som papirkopier, slides eller sendes elektronisk.

Protokoll

Årsmøte i Den norske Rhododendronforening, 30 mai 2003

Leder Torbjørn Lem Gjesteland ønsket velkommen til årsmøtet i Blondehuset i Arboretet. Han foresto årsmøteformalia: Anders Kvam ble valgt til årsmøtets dirigent. Anne Tafjord-Kirkebø ble valgt til referent og Frode Harnes og Anne Marie Falck til å undertegne protokollen.

1. Styrets årsberetning

Styrets årsberetning ble gjennomgått av Gjesteland. Det var en kommentar fra Anders Kvam: Vedtektene sier at årsberetningen skal følge kalenderåret. Dersom styret ønsker å innføre en annen beretningstid, må dette legges frem som egen sak – som forslag til vedtektsendring – til neste årsmøte. Styret tar dette til etterretning. Årsberetningen ble godkjent.

2. Regnskapet

Kasserer Randi Valen Fessl gjennomgikk regnskapet for 2003. Det var ingen bemerkninger til regnskapet, som ble godkjent og styret meddelt ansvarsfrihet.

3. Fastsettelse av kontingent

Styret ved kasserer la frem forslag om å beholde kontingenten på kr. 200.-. Det var ingen innvendinger, og det ble vedtatt.

4. Forslag til budsjett

Kasserer fremla styrets forslag til budsjett for neste år, og dette ble vedtatt. Styret fikk fullmakt til å revidere budsjettet dersom det blir en ny underavdeling på Østlandet.

5. Innkomne saker

Det var ingen innkomne saker. Styret ba årsmøtet om fullmakt til å sende ut brev kun til medlemmer i egen region dersom det var en tur eller et møte som kom på utenom Lapprosens trykketid. Slik det nå er, må styret sende ut tilbudet til alle i foreningen, noe som koster mye i porto. Styret fikk fullmakt til å gjøre dette. Styret ble bedt om å vurdere om det er gagnlig å etablere en egen avdeling for denne regionen. Styret vil ta dette til vurdering.

6. Valg

Valgmenndens leder Anders Kvam, la frem nemndens forslag til nytt styre: Torbjørn Lem Gjesteland leder for ett nytt år
Olaf Hammersland og Jan R. Hesjedal velges inn som nye styremedlemmer for 2 år. Anne Tafjord-Kirkebø velges som styremedlem for 1 år. Terhi Pousi, Frode Harnes og Turid Bergerøy velges som varamedlemmer for 1 år.
Disse ble valgt ved akklamasjon.

Kim Lingjærde og Kåre N. Vetås ble gjenvalgt som foreningens revisorer. Valgkomiteen ved Anders Kvam, Anne Rieber og Inga Olsen ble også gjenvalgt. Frøforvaltere: Pål A. Skagseth og Torstein Borg ble valgt til foreningens frøforvaltere.

7. Neste årsmøte

Frode Harnes fra Rhodo Sør sa at de ønsker å påta seg neste årsmøte. Gjesteland takket for invitasjonen og det ble vedtatt å legge foreningens årsmøte for 2004 dit.

38 medlemmer deltok på årsmøtet, hvorav 2 fra Sverige.

Anne Tafjord-Kirkebø, referent.

Undertegnet

Frode Harnes
Sign

Anne M. Falck
Sign.

Etter årsmøtet fikk Pål A. Skagseth og Torstein Borg sin velfortjente hyllest i form av blomster og prof. Jørgensens nye utgave av Rhododendron i Det norske arboretet på Milde. De har begge sittet i 6 år i styret og kan etter vedtektene ikke sitte lenger. Gjesteland uttrykte stor glede over at vi får ha dem med fortsatt som frøforvaltere.

Det ble servert kaffe og hvit dame, og så var det plantebytte med stor iver og interesse fra mange fremmøtte.

STYRET OG LAPPROSEN REDAKSJONEN TAKKER:

Vår datakyndige Poul Sørensen takker for seg som 'datamann' i redaksjonen. Han har hjulpet oss med 3 utgivelser av Lapprosen og har vært en ryddig og flink mann å ha på laget. Dessverre reiser han mye i jobbsammenheng, og dette førte til at han har måttet si fra seg arbeidet med å sette Lapprosen for oss. Dette beklager vi, men takker ham for godt samarbeid og gode ideer.

Ole Tjugen slutter av som frøforvalter og vi takker også ham for godt arbeid for foreningen! Vi viser til hilsen i dette nummeret fra de nye frøforvalterne for dere som er interesserte i frø.

Dåpssermoni for Rh. 'Frits C. Rieber'

Ved Randi Valen Fessl

Som en del av programmet ved Nordisk Rhododendronsymposium ble Det nordiske hjørnet i Arboretet innviet søndag, 1. juni 2003. Stortingsrepresentant og president i Nordisk Råd, Inge Lønning sto for innvielsen sammen med direktør for Det norske Arboret, Per Harald Salvesen og professor i botanikk ved Universitetet i Bergen, Per Magnus Jørgensen.

Det nordiske hjørnet er anlagt i Nydalen, like ved den "Blå" og "Gule Bakken". Her finner vi planter fra hvert av de fem nordiske landene. Noen av dem er dyrket frem i landet de representerer eller har navn etter en fremtredende person. Det siste er tilfelle med planten fra Island som heter Rh. 'Vigdis', etter den tidligere islandske presidenten Vigdis Finbogadottir.

En av de norske plantene hadde ennå ikke fått sitt navn "på ordentlig", selv om den har vært dyrket i noen år allerede. Dette var en god anledning til å arrangere en offisiell dåpsseremoni for en vakker og hardfør plante. Fritz C. Rieber var en mann med visjoner og initiativ, og for mer enn tretti år siden så han mulighetene for å få anlagt et arboret på Milde. Han var en av grunnleggerne da Det norske Arboret ble etablert i mai 1971. Den 7. juli i år var 100-årsdagen for hans fødsel. Så dette var på alle måter en svært passende anledning til å gi en plante navn etter ham.

Det passet godt at Inge Lønning - som kjent er han også dr. theol. - sto for dåpen. Han holdt en spirituell tale som han avsluttet på følgende måte: "Jeg døper deg 'Fritz C. Rieber' - måtte hell og lykke følge deg i alle hager"!

Åpning av Det nordiske hjørnet i Arboretet. Vi ser, dr. theol. Inge Lønning (til v.) og prof. Per M. Jørgensen (til h)-et vakkert sted på så mange måter

Rh. 'Fritz C. Rieber' er en såkalt humlehybrid og er en krysning av Rh. adenophorum og Rh. oreodoxa. Den beste og vakreste frøplanten ble valgt ut til videre dyrkning. Den har vist seg å være svært hardfør og blomstervillig. Planten har et vakkert, blågrønt bladverk og blir bred og tett og omtrent 1,5 m høy. De rosa, klokkeformete blomstene kommer til vanlig mot slutten av april. Det er tidlig, men sent nok til å unngå de verste vårfrostene.

Planten produseres på Milde, men er ikke kommet i vanlig handel. Som takk for innsatsen mottok Inge Lønning et pent eksemplar.

Temavandring på Arboretet på Milde

"Trivsel, mistriksel, sykdommer og skadedyr på Rhododendron"
Søndag 12. oktober kl 11.00, oppmøte ved Blondehuset

Pål A. Skagseth og Torbjørn Lem Gjesteland guider oss gjennom Rhododendron-samlingene i flotte høstfarger. Ta gjerne med problemeksemplarer fra egen hage. Vi avslutter i Blondehuset med kaffe og sosialt samvær, etterfølgende plantebytte. Hjerterlig velkommen!

Minner fra Symposiet

President i Nordisk Råd Inge Lønning, trakk mange tilhørere under åpningen av Det nordiske hjørnet (over.) Vår alles kjære Gunnar Gilberg som nå takker for seg i Lapprose-redaksjonen var vert for Hideo Suzuki under Symposiet og han ledet festen på Fløyen på en fremragende måte.(under)

Rh.'Fritz C. Rieber' i blomst (over). Kenneth Cox var en populær foredragsholder. Her slapper han av i lynghagen.(under)

De mange guidede turene hadde mange deltagere. Her er en gruppe i Nytteveksthagen (over)

Bjørn Alden kan mer enn å skrive artikler (se KGB osv..) Her er han i storform med munnspeilet sitt på grillfesten! (høyre)

Fra grillfesten i Borggården: Per Harald Salvesen med koret Kor é vi og litt av publikum. Dette var en svært hyggelig utekveld – og litt av en sjanse å ta, men bergenserne er nå 'nokke for seg'...(under)

SAMMANDRAG FRÅN NORDISK RHODODENDRONSYMPOSIUM I BERGEN 2003

Text och foto: Tapp Bengt Eriksson

Bara resan till Bergen är en oförglömligt vacker naturupplevelse. Eftersom jag körde bil från Göteborg, fick jag även testa mina bergsrallykunskaper på de smala och krokiga vägarna. Den underbart vackra och storslagna naturen upp mot fjällen och på de högsta höjderna är verkligen fantastisk. De milslånga utsiktterna på Hardangervidda, fjälltopparna täckta av snö, de tusentals bäckarna med smålövträd som samlas i fjällsjöarna, hundratals vattenfall som för vattnet vidare ner till älvarna och vidare ner i fjordarna. Nere i fjordarna är den intensivt kraftiga och saftiga grönskan mot en fondvägg av sten, sten, sten och fjälltoppar med snö, en vacker kontrast.

Ner på sydsidan och så färjan över Brimnes till Bruravik vid Hardangerfjordens början. Sedan 15 mil efter krokiga, smala vägar som slingrar sig fast i fjordens bergssidor. Här märkte man på växligheten att man kommit mot klimatzon I. Efter västra kusten, i dalarna mellan fjällen och fjordarna, ligger Bergen. Stadsbebyggelsen, speciellt vid de gamla kvarteren är mycket vacker. Att de sedan använder tio-tusentals Rhododendron som väggväxter, gör ju inte saken sämre för en rhododendronfantast. Heder åt Bergens drivande- och beslutande personer! Bergen visade sin bästa sida när vi anlände på fredagen, både väder, människor och växtlighet var på bästa humör.

Slottsgaten (Bryggen, Bergen).

Lördag 31 maj började föreläsningarna på Fana Folkehøgskule vid Arboretet på Milde.

Universitetsdir. Kåre Rommetveit välkomst-öppnade symposiet. Arboretsdir. Per H. Salvesen presenterade Arboretet på Milde som innehåller ca 5000 arter och mer än 8000 underarter och kultivarer. Samlingarna med ca 1000 Rhododendron, varav ca 200 arter, är de största i Norden.

Klimat och jordmån på Vestlandet passar utmärkt för rhododendronodling. I Bergen har de sällan kallare vintrar än -12°C, medeltemperaturen är +6,7°C, lite snö men mycket regn året om, årsnederbörden är 1815 mm.

Prof. M. Jørgensen berättade om rhododendronodlingens historia i Bergen, som började hos rika borgerliga 1850, inspirationen kom från Storbritannien och importen av plantorna från Rotterdam och Hamburg. 1971 bildades Det Norske Arboretet på Milde.

Bryggen, Bergen

Kenneth Cox, Admin.dir. Glendoick Gardens h 11 f redaget.

"Tsango-klyftans gåta".
(Frank Kingdon Wards klassiska bok från 1926 som i ny utgåva är redigerad av Kenneth Cox). Kenneth Cox och två amerikanare hade följt i Frank Kingdon Wards "fotspår" i sydöstra Tibet och fann flera växter och platser som var beskrivna i början av 1900-talet. Boken (1851493719) är på 300 sidor. Kenneth Cox höll ett föredrag även under söndagen, "Rhododendronhybridisering på Glendoick".

Björn Aldén, 1:e intendent och dendrolog på Botaniska Trädgården i Göteborg: **"Växter för vårt nordiska klimat."** Förviste man bara att Rhododendron "x" kom från Kina och så drog man slutsatser om hårdigheten. Björn Aldén har med insamlingsexpeditioner, KEG våren 1993 (Kunming-Edinburgh-Göteborg-expeditionen) och KGB på hösten (Kunmings och Göteborgs Botaniska expedition) som skett i de högre, kallare och torrare delarna av nordvästra Yunnan i Kina, infört många nya Rhododendron för försöksodling i Botaniska Trädgården, Göteborg. Bl.a. de litet prövade arterna *R. agamiphum*, *R. proteoides*, *R. sanguineum*, *R. beesianum* liksom några naturhybrider inom undersektion *Taliensis*. Kanske kan det visa sig att några har en framtid i Sverige.

Peter M.A. Tigerstedt, professor vid Universitetet i Helsingfors tog upp det ständigt aktuella ämnet: **"Är det en rhododendronart eller en naturhybrid."** (Taxonomiskt-, biologiskt-, evolutionsartkoncept och nu de nya DNA-analysmetoderna). Peters slutsats var att "i begynnelsen var det en art", den ständigt pågående evolutionen gör ju att arten finner nya vägar för att anpassa sig för de nya överlevnadsförutsättningarna. När skall vi då säga att det är en art eller när det har blivit ytterligare en eller flera olika arter?

Mus hagen. Foto: J.C. Birck

Söndagens föredrag:

Suzuki Hideo från Japan, (som vi bl.a. känner från vår gemensamma artikel i Rhodo-Info nr 5), höll ett mycket fint föredrag om Japanska arter, former och hybrider. Vi fick se många fina bilder på R. i Japan. Suzuki Hideo som är 85 år var nog den deltagare som alla gladdes mest åt, en förtjusande trevlig och duktig person.

Hans Eiberger, Universitetet i K penharn: **"Systematisering med hjälp av DNA-analyser."**

Hans berättade om hur man kan göra DNA-analyser av rhododendronarter. **På eftermiddagen var det visningar av Det norske arboretet, samt invigning av Det nordisk hjørnet i Nydalen.**

Måndagens två första föredrag hölls av våra två medlemmar J.C. Birck och John Weagle. Jens Christian Birck **"30 år med Rhododendron"**. Många års praktiska och teoretiska kunskaper har gjort vår vän till en av nordens bästa odlare. Ett fint och verklighetsförankrat föredrag tog Birck oss med på en resa i sina många fina Rhododendron och gav många värdefulla odlingstips. Birck tog även upp ämnet arter kontra hybrider. Lite tillspetsat kan man säga att Birck menade att herbariepappernas växtdelar systematikerna använder "ser ut som stekt fläsk, så det kunde lika gärna vara arten gris". Birck menade att det vore bättre om de gav sig ut och forskade i naturen.

Rhododendrarier i centrala Bergen med 800 plantor varav 82 olika arter och hybrider.

Många är Hachmann-hybrider som bilderna på "Kokardia" och wardii-hybriden "Goldbukett".

De fleste symposium-deltagarna.

Japanska Azaleer i Nydalen, Milde, bl.a. den låga och bredväxande vita Hachmann-hybriden "Schneeglantz".

Solnedgång över Arboretets Subsect. Pontica område. I förgrunden *R. makinoi*.

Solnedgång över Arboretets Subsect. Taliensia område. En stor och fin *R. bureavii* som hade vita blommor med tyllig vacker mörkröd teckning.

John Weagle

The Atlantic Chapter of the Rhododendron Society of Canada.

John visade många fina bilder på både landskap och växter samt berättade om det tuffa odlingsklimatet de har i Kanada. I slutet av 60-talet påbörjades ett hybridiseringsarbete och redan 1979 blev flera hybrider populära trädgårdsplanter. (John är en trevlig, kunnig länk för oss i Kanada).

Finn Haugli, Arktisk-alpin Botanisk Hage, Tromsø: "Rhododendrondyrkning ved 70 grader nord."

Världens nordligaste botaniska trädgård ligger bara en dagsresa nord från Polcirkeln. I detta tuffa klimat är det naturligtvis ett begränsat antal Rhododendron som kan odlas. Erfarenheten är att de där skall ha full sol och planteras i en sand- eller grushaltig kompost med grov dolomit, samt med högre pH än vanliga rekommendationer.

Sista f redraget h lls måndag 2 juni av Harald Olav Aksnes, plantskoleägare i Sunnhordland.

"Planförsäljarnas problem."

Eftersom blomningsperioden är så kort på Rhododendron är det svårt att saluföra ett brett sortiment. Skulle det bli regn i en vecka när de står i blom så kommer inte folk, när det blir fint väder ökar försäljningen men om de då blommar över så köper inte någon dem. (Det är ju nästan bara vi "fantaster" som vänder och tittar på bladen). De skall då förvaras ett år till med kostnader och arbete som följd.

"Nordiska Rhododendronföreningar – Framtida samarbete."

Den sista programpunkten var ett framf rande från alla de närvarande olika f reningarna.

Många personer hade under dagarna framfört önskemål om ett utökat samarbete mellan de nordiska Rhododendronföreningarna. Undertecknad presenterade en tanke om att man kanske kunde ha en gemensam föreningskrift.

Alla enskilda föreningar har ju egentligen för få medlemmar för att ha resurser för en stor medlemstidning. Att det överhuvudtaget går är ju endast tack vare "eldsjälar" som lägger ner ett stort arbete och fixar fram en publikation utan faktiska kostnader. I stället för 4-5 st små olika skrifter skulle man kunna göra en mera omfattande stor medlemstidning. Artiklarna skulle kunna göras som de görs nu i de olika föreningarna och i resp. språk, fast i samordning för innehållsämnet skull. Respektive föreningsrepresentant fick i uppdrag att åka hem och framföra denna tanke.

Låt alla fundera i lugn och ro, kanske kommer någon på ett bra samarbetsätt för framtiden.

Mitt personliga inlägg.

Kanske kunde man börja med ett årsnummer ihop. Typ: Nordiska Rhododendronåret 2004. Den produceras, trycks och adresseras i det land där kostnaden är lägst. Vid adressering biläggs ett enkelt svartvitt kopierat blad med regionala aktiviteter för resp. föreningsadress.

Ekonomiskt skulle det inte kosta mera – och tack vare en mycket eftertraktad informativ Rhododendronpublikation, är jag säker på att vi alla skulle få många fler medlemmar som i sin tur skulle ge varje förening bättre ekonomiska möjligheter. Sist men inte minst skulle det ge en nära relation med alla rhododendrontusiaster i hela Norden. Vi lär känna varandra och får stora möjligheter att utbyta erfarenheter och besöka varandra.

Till sist vill jag tacka alla våra norska rhododendronvänner f r detta fina arrangemang. Ni har alla gjort ett imponerande arbete, och ni hade f rutom bra f redrag en organisation som fungerade mycket professionellt.

Täpp Bengt Eriksson

Vägen hem gick genom Lærdalstunnelen - världens längsta tunnel, 24 km lång.

Foto: J.C. Birck

Rhododendronsymposiumets välkomstmiddag på Flojen folkerestaurant i Bergen. Närmast till vänster sitter vår vän från Japan, Hideo Suzuki.

Foto: J.C. Birck

Söndag 1 juni 2003 invigdes Det nordisk hjemet i Milde av Inge Lonning, president i Nordisk Råd och professor Per M. Jørgensen.

Foto: Täpp B. E.

R. japonheptamerum. (Eller tidigare *R. degranianum* sp. *degranianum*. *R. degranianum* var. *heptamerum*,...eller gamla kära *R. metternichii*).

Upphovsrättsinnehavare till artikeln; Sammandrag från Nordisk Rhododendronsymposium i Bergen 2003; Täpp Bengt Eriksson och Sydsvenska Rhododendron Sällskapet.

Foton: Täpp Bengt Eriksson och rest J.C. Birck.

Får ej användas i kommersiellt ändamål utan upphovsrättsinnehavarnas tillstånd.

SYDSVENSKA RHODODENDRON SÄLLSKAPET
THE SWEDISH CHAPTER OF THE AMERICAN RHODODENDRON SOCIETY

Varm takk til våre finske og svenske venner!
Vi har fått lov til å publisere to artikler som begge refererer fra Nordisk Rhododendron Symposium 2002. Lapproseredaksjonen vil gjerne få takke redaksjonen i finske Trädgårdsnytt og svenske Rhodo-Sør for at vi har fått trykke deres artikler fra Symposiet i Lapprosen. Vi beklager at de vakre bildene i Trädgårdsnytt p.g.a. tidsnød ikke var mulig å få inn sammen med stoffet. Denne artikkelen står på side 42.

KGB och Gøteborg, del 2 av 3

Ved Bjørn Aldén

NÅGRA ORD TILL DEM SOM ERBJUDITS FRÖ

Vi i Göteborgs botaniska trädgård finner det angeläget att material som emanerar från KGB, vare sig det är *Rhododendron* eller något annat, får en bedömning grundad på odlingsresultat. Det är här du som odlare kan göra en mycket värdefull insats. Du som beställer *Rhododendron*-frön kommer att bli "testpilot" och kan så småningom bidra med information om enskilda insamlingsnummers odlingsbarhet i Sverige. Efter att denna information influerat och sammanställts kan vi så småningom få verklig visshet!

Lycka till!

DET INSAMLADE MATERIALET

Kommentarerna som följer är möjligen främst riktade till den som beställer frömen, hoppas jag, innehåller en hel del information som kan vara av mer allmänt intresse.

Rhododendron aganniphum var. aganniphum. Tillhör de verkliga höghöjdsarterna i Yunnan och når åtminstone 4.400 m. Växer ofta i sol- och vindexponerade lägen, där den ibland endast blir 20 cm hög. Blomfärgen är rosa till djuprosa. Några av numren är samlade på plantor som under vårresan noterats som särskilt fina. Hit hör:

KGB 23: Cirka 2 m hög buske. Bladundersidans indumentum (hårtäcket) tjockt och svampigt, påminnande om det hos *R. clementinae*. Blomfärg ej noterad. **KGB 296:** Frön från mattformade, 20–40 cm höga plantor. Mycket exponerat läge och hög höjd. Blomfärg okänd. **KGB 597:** Cirka 50 cm hög, kompakt buske med djuprosa blommor. **KGB 642:** Snarlikt KGB 597.

En av de *Rhododendron*-arter jag personligen tror mycket på.

Rhododendron anthosphaerum. Den som sett denna art i blom i t ex det milda Skottland har nog, liksom jag, inte kunnat undgå att bli förtjust i den. Men som alla representanter för undersektionen *Irrorata* är den tyvärr knappast något för svenska förhållanden. Vår enda kollekt, **KGB 680**, är samlad på en 2 m hög buske på 3.530 m. Med tanke på att denna del av Bei Ma Shan (den sydöstra) är mycket torrare än t ex västsidan är det ändå en hyfsat hög höjd. Material från Bei Ma Shan har följande inte odlats tidigare i Sverige. Vore alltså värd att åtminstone prövas i de varmaste delarna av landet.

Rhododendron beesianum. Märkvärdigt sällsynt i kultur hos oss och överhuvudtaget. Erfarna odlare säger att det framför allt beror på att fröplantorna är särskilt känsliga. Behöver god dränering och lågt pH (runt 4). Cox rekommenderar att man

ympar material från de fröplantor som överlever de första odlingsåren. Arten uppträder på förvånansvärt höga höjder, upp till 4.300 m, och tillhör i sina bästa former en av de intressantaste vildarterna för svenskt vidkommande. I naturen är *R. beesianum* en hög buske eller ett litet träd, som i skuggiga lägen kan bli upp mot 7 m. I exponerade lägen blir den ca 4 m. Blomfärgen varierar från blaskigt rosa till djuprosa. De djuprosa formerna är helt enkelt magnifika. I ett fall har jag samlat frö på en sådan form, markerad med ett gult plastband under vårresan, nämligen **KGB 172**. Särskilt intressant är också **KGB 142**, då materialet härstammar från maxhöjden 4.300 m i ett av de torrare områdena.

Rhododendron campylogynum, som står ensam i sin grupp, undersektionen *Campylogyna*, är väl ganska känd för inbitna *Rhododendron*-odlare här i landet, detta trots att den tillhör de verkligt opålitliga. Vårt material, **KGB 809**, kommer från Cang Shan i Dali-prefekturen, vilket kanske inte heller borgar för god "härdighet". Emellertid torde det knappast finnas något annat material i kultur som är "härdigare". Vi kan bara vänta och se hur långt det räcker. Till skillnad från bl a Cox's insamlingar från samma berg, som nu börjar få en viss spridning, är våra frön samlade på maximalt hög höjd, strax nedom toppen på östsidan av det långsträckt Cang Shan. Som bekant är *R. campylogynum* en ytterst variabel art. KGB-fröet härstammar från 10–20 cm höga plantor. På lokalen växer de blandat med mer storväxta *Rhododendron*, i synnerhet en förmodad hybrid mellan *R. taliense* och *R. balfourianum*. Vintertäckning är definitivt att rekommendera.

R. complexum och **R. tapetiforme**. Arterna i undersektionen *Lapponica* är alltid intressanta för oss. Flera av dem klarar märkvärdigt nog även barmarksvintrar med låga temperaturer. Men man kan aldrig på förhand veta. Nu föreligger nya provnienser. De båda här upptagna arterna kan, om inte annat, gärna odlas för det faktum att de som äkta (!) är mycket sällsynta i kultur. Båda har också förutsättningar att klara sig bra i Sydsverige. Blomfärgerna varierar ganska mycket, från blekt blåviolett till ganska mättat rödviolett eller mer rent rosa. Variation i fröavkomman är således att förvänta (vilket givetvis gäller flertalet här upptagna *Rhododendron*-nummer). **R. complexum** står väldigt nära *R. telmateium*, men har nästan alltid bara fem ståndare. Den bildar 10–40 cm höga, täta buskage i hedartad, ganska plan terräng i bergen runt Zhongdian-platån. **KGB 745** är härifrån.

R. tapetiforme KGB 292 härstammar från Mai Li. Den känns bäst igen på sina tegelfärgade bladundersidor.

R. cyanocarpum. En i Sverige obeprövd art, som jag personligen har mina dubier mot. Visserligen är **KGB 804** samlad på rekordhöjd för arten, men om det räcker står skrivet i stjärnorna. Undersektionen *Thomsonia*, dit den hör, är överhuvudtaget otillräckligt tuff för svenskt vidkommande. —Jovisst, någon enstaka *R. cerasinum*

och *R. thomsonii* har klarat längre perioder i sydligaste Sverige, men dem skulle jag vilja betrakta som undantag. Självfallet kommer vi, trots vad jag sagt, att pröva *R. cyanocarpum* i Göteborg. Numret härstammar från en enda låg planta, som växte tillsammans med bl a *R. lacteum* i en fullt solexponerad östslutning. På lägre nivåer bildar arten nästan rena bestånd och är inte sällan trädformad.

R. fastigiatum. En av de pålitligaste av de små. Arten finns inte uppe i det nordvästra hörnet av Yunnan. Vårt material, **KGB 805**, är samlat på den torrare Ö-sidan strax nedom toppen av Cang Shan. Här bildar den omfattande, upp till nära halv-meterhöga, buskage. De förhållandevis få nummer av denna art, som redan finns i kultur, är från samma region, t ex Forrest 5847 från Sungkwei-passet NNV om Cang Shan.

R. haematodes var. haematodes sågs och samlades endast på det förhållandevis sydliga Cang Shan. Kollekten **KGB 802** är från 3.850 m. Arten når 4.000 m på nämnda berg, men det blev inte tid att söka efter den där. Fröet är samlat på halv-meterhöga buskar i den övre skogsregionen. Berggrunden här var uppenbart metamorf granit, närmast lik gnejs. Arterna i undersektionen *Neriiflora* är mestadels för känsliga för svenskt vidkommande. Det återspeglas bl a i det faktum att alla är västliga i Yunnan. Växtlokaler är alltså fuktigare och ofta även varmare än de vi i huvudsak besökte. I NV Yunnan går en växtgeografisk gräns för gruppen i Mekongflodens dalgång. Av den anledningen är vår insamling av *R. sanguineum* i samma undersektion högtintressant.

R. heliolepis var. brevistylum. Representerar undersektionen *Heliolepidia* dit även *R. rubiginosum* hör. Är i det närmaste oprövad i Sverige. En del nyligen inkommet material representerar var. *heliolepis* men skillnaderna är små. Varieteten *brevistylum* har något fler blommor per blomsamling. Peter & Kenneth Cox har samlat arten på flera ställen, men företrädesvis i fuktigare områden. Kan i sina bästa former, de rosablommiga eller rent vitblommiga, vara värd att introduceras—om vårt klimat tillåter. Blommor sent, i naturen först i slutet av juni. Inget är känt om eventuell blomfärg på **KGB 28** och **KGB 496**. Båda är från hyfsat hög höjd (även om jag i våras noterade den så högt som 4.000 m). *R. heliolepis* är vanlig från Zhongdian-platån och norrut. Torraste lokalen torde vara KGB 28. Den växer ofta i gläntor i *Abies*-skog, tillsammans med bambu och *Berberis*. Ibland kan den stå mycket skuggigt.

R. hippophaeoides var. hippophaeoides. En högvuxen representant för *Lapponica*-gruppen, som bildar 1–1,5 m höga buskage på slät eller svagt sluttande, vanligtvis rejält fuktig och kalkrik mark. Är vanlig på höjder mellan 3.200 och 3.500 m på och runt Zhongdian-platån. T. T. Yu's kollekt, som vi i odling brukar kalla Bei Ma Shan, är högst sannolikt från samma region (kanske Haba Shan) som

våra egna kollekt. På Bei Ma Shan har arten ännu inte setts. **KGB 262** är frön från 1,5 m höga buskar på 3.500 m:s höjd. Blomfärgen är inte känd, men i området sågs under våren fina blåviolettera färgformer. **KGB 265** måste betraktas som en sensation—under vissa förutsättningar! Fröet är nämligen samlat på en vitblommig buske! Nu hoppas vi att den som sår håller noga uppsikt på sina fröplantor. Kanske kan en vitblommig fröplanta dyka upp! Den planta jag samlade frön på kunde kännas igen även på hösten (den sågs förstås först i blom på vårresan). Blomknopparna är mycket ljusare, dvs. knoppfjällen har föga eller inga anthocyaniner. Ännu finns inte den vitblommiga formen i kultur (våra liksom Cox's sticklingar torkade ihjäl). Skulle inga vitblommiga fröplantor dyka upp så behåll för guds skull plantorna ändå. Intill den vita formen växte, om jag minns rätt, mycket fina intensivt blåviolettblommiga buskar av arten.

R. lacteum. I sina rent gulblommiga former hör väl *R. lacteum* till de läckraste arter man kan tänka sig. Men tyvärr har den hittills visat sig svår hos oss. Det kan naturligtvis hänga samman med otillräcklig klimattolerans. Andra faktorer kan dock ha lika stor betydelse för odlingsframgången. Som noterats under *R. beesianum*, vilken den förmodligen är närmast släkt med, klarar sig ympat material bättre. Som säkert en del odlare inhämtat, noterar Cox dessutom att den trivs mycket bättre i de torrare delarna av Storbritannien. Det borde väl ge oss en fördel. Under alla omständigheter är **KGB 806** samlat på absolut maximum-altitud för arten. Här växer den emellertid blandad med en annan *Rhododendron*, en *taliense*-hybrid, varför en viss chans att finna hybrider bland fröplantorna kan finnas. Runt 4.000 m är *R. lacteum* bara meterhög och mycket småbladig. **KGB 827** är från en mer normal, storbladig *lacteum*-planta, som är c 3 m hög. Sannolikheten för naturhybrider från just denna är mycket mindre. *R. lacteum* växer i ett ganska brett bälte på Cang Shan, från c 3.600 till 3.900 m. Här blir den ibland trädformad, med decimetertjocka stammar. I samma bälte finns också t ex *R. rex* ssp. *fictolacteum*, *R. cyanocarpum* och *Abies delavayi*.

R. nivale ssp. boreale är områdets vanligaste alpina art. Den är ohyggligt variabel och därtill kommer en omfattande naturhybridisering med andra arter i undersektionen *Lapponica* som *rupicola*, *tapetiforme* och sannolikt *telmateium*. Detta underlättar inte precis vid bestämningsarbetet. Men som för det övriga *Rhododendron*-materialet från Yunnan har jag haft tillfälle att gå igenom hundratals herbariekollekt i Edinburgh. Trots det finns frågetecken. **KGB 449** förmodas vara en *nivale*-hybrid. Vissa karaktärer pekar på att **R. telmateium** är *inblandad*. Det märkliga är att vi i vårt material inte har fått med någon äkta *R. telmateium*. Att döma av herbariekollekterna i Edinburgh är den vanlig på i synnerhet lägre höjder runt och söder om Zhongdian-platån. Samtliga tre insamlingar av *nivale* ssp. *boreale* kommer från Big Snow Mountain. Av dem representerar **KGB 236**, från altituden

4.650 m, den högst belägna insamlingslokalen för någon *Rhododendron* samlad under resan. **KGB 243** är frön från en buske jag selekterat (och märkt ut) under vårresan för dess intensivt rödvioletta blommors skull. Utklyvning i den karaktären kan naturligtvis förekomma bland fröplantorna.

R. nivale ssp. nivale. Den vanliga *nivale*-typen i Himalaya, men aldrig tidigare påträffad så långt österut som i Yunnan. Lokalen för **KGB 294** ligger dock bara några hundra meter från Tibet. Skiljer sig endast i en del småkaraktärer från ssp. *boreale*. Fodret är markant större och fjällen på bladundersidan är mycket tydligt av två kulörer. Material av underarten från t ex Nepal har visat sig hemskt svårödlad. Det är ett fenomen som är utmärkande även för andra extrema höghöjdsväxter. Då vår kollekt inte är från en exceptionellt hög höjd (med Yunnan-mått mätt) och dessutom representerar en helt ny proveniens bör den definitivt ges utrymme för ett ordentligt test.

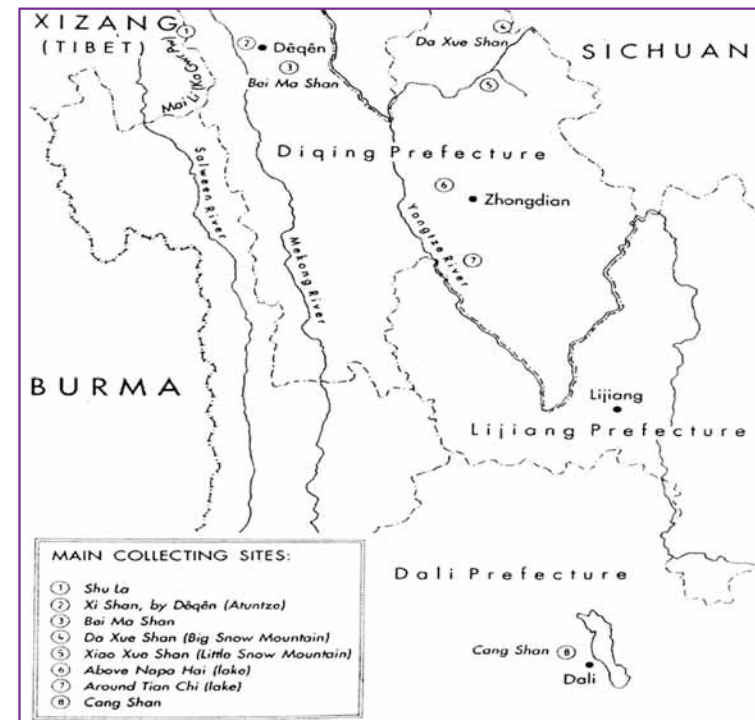
R. oreotrephes. Uppträdde ganska ofta på mellannivåer, dvs. från 3.500 till 3.800 m i barrblandskog. Avlöser på högre höjder en annan vanlig art i undersektionen *Triflora*, nämligen *R. yunnanense*. Endast två andra arter i gruppen noterades, nämligen *R. siderophyllum* och *R. rigidum*. Båda dessa är från lägre nivåer i de centrala delarna av Yunnan och har ingen chans i vårt klimat. Återstår att samla i NV Yunnan gör den underart av *R. augustinii* som kallas ssp. *chasmantum*. Torde vara den enda typ av *R. augustinii* som eventuellt går att odla i Sydsverige. Detta var en parentes — tillbaka till *R. oreotrephes*. Den varierar mycket i blomfärg. De bästa formerna har mättat violetteröda blommor. Om **KGB 173** och **KGB 566** vet vi inget beträffande blomfärgen. På lokalen där det sistnämnda numret samlades noterades under våren emellertid flera fina färgformer. Förstnämnda nummer är från en förhållandevis torrare lokal på N-sidan av Little Snow Mountain. Sammanfattningsvis kan man säga att vi här har nytt spännande material, som kanske kan ge oss bättre möjligheter för frilandsodling av *R. oreotrephes* än hittills.

R. phaeochrysum med varieteter

Tillsammans med *R. aganniphum* den i särklass vanligaste arten inom *Taliensia*-gruppen i NV Yunnan. Bildar sammanhängande skogar eller tät brynvegetation i kanten av *Abies*-skog på höjder mellan 3.800 och 4.200 m. Växer ibland blandat med *R. beesianum*. I den övre regionen blir *R. aganniphum* allt mer dominerande. Det faktum att flera arter växer tillsammans gör att korsningar lätt uppstår. Egentligen borde jag kanske inte tala mer om hybrider här, det kan förvirra begreppen. För odlaren är det väl mindre intressant hur vissa *Rhododendron* betar sig i naturen, huvudsaken är att få ett namn på det man odlar. Nu är det dessvärre så att några av de varieteter som urskiljs inom *R. phaeochrysum* alldeles uppenbart är av hybridursprung. Inblandning av *R. aganniphum* kan misstänkas ligga bakom t ex var.

agglutinatum. Vad har nu detta för betydelse? Jo, man kan få stor variation i fröavkomman. I och för sig behöver detta inte vara något negativt, fina former kan nämligen dyka upp. Förväntar man sig däremot att resultatet skall bli exakt som den *agglutinatum* man känner från tidigare odling, kan det vara bra att känna till det som sagts. **KGB 365** och **574** representerar var. **phaeochrysum**. Det är den mest storvuxna samt lång- och bredbladiga *phaeochrysum*-typen. Blomfärgen varierar från nästan vit till ljusrosa. Särskilt framhållas skall **KGB 564**, var. **agglutinatum**, som härstammar från en planta med varmt brunrött indumentum. Jag utgår nästan ifrån att de flesta *phaeochrysum*-kollektorer från NV Diqing-prefekturen skall ha samma möjlighet att klara sig i Sverige som Harry Smith's *R. phaeochrysum* från Kanding har visat sig ha.

Pga lengden på denna artikkelen, må vi dessverre dele den i 3 deler. Siste del kommer i neste nummer av Lapprosen.

Rhododendrontur til Irland

Lørdag 12. april var 21 personer klare for tur til Irland. Noen var rhododendronentusiaster med store fagkunnskaper, noen generelt hageinteresserte og noen var bare med! Starten gikk grytidlig (06.20) fra Flesland til Dublin, der vi landet kl. 10.15, lokal tid. Turarrangør og busssjåfør møtte oss, og sjåføren Ken kjørte oss rundt hele turen.

Her var våren kommet 2-3 uker lenger enn hos oss og vi ble slått av at alt var så grønt. Langs vegene blomstret påskeliljer og kusymrer og mellom åkerlappene var mange steder gjerder av blomstrende gyvel.

Vårt første hagebesøk var den botaniske hagen i Belfast. Hvilke forventninger en har til en botanisk hage er kanskje ulike, men vi fikk et litt uensartet inntrykk. Vi savnet merking av planter og trær, men det var f.eks. et flott roseanlegg som så lovende ut. Etter en lang dag var det deilig å komme til hotellet, der vi skulle ha base i 3 døgn.

Neste dag gikk turen mot Londonderry og Brookhill. Mr. David Gilliland eier dette store godset som ligger ved elven Foyle. Han viste oss rundt i parken og hageanlegget i mer enn 1 1/2 time og enda følte vi at vi skulle ha sett mer. Store flotte trær preget parken, mange av dem 100 - 150 år. De sto med god avstand og innimellom rhododendron, ikke busker slik vi er vant med, men trær, opptil 3-4 manns høyde, i full blomst i ulike farger og størrelser. Vi så, vi tok på, snudde på blader og diskuterte, fant frø og småplanter som forsvant i plastposer og lommer, turen var i gang! En lukket rosehage der rosene så smått viste blomstene sine og flotte kamelia i full blomst.

Så til en helt annen form for opplevelse: Giant's Causeway, en av Europas mest spesielle naturopplevelser. Her finnes basaltsøyler dannet ved vulkanutbrudd for 55 millioner år siden, ca. 37000 søyler, alle fem eller sekskantede, tett i tett, ulike høyder opptil 10 - 15 meter. Naturen er så overveldende!

Neste dag gikk turen til Mount Stewarts Gardens, et paradys for rhododendronelskere. Mange ulike sorter og varianter og den kvinnelige overgarterens store fagkunnskap var en kilde å øse av. Her kunne vi ha vært hele dagen. Videre til Rowallane Gardens. Naturen er gavmild og alt er større og frodigere enn vi er vant med. Her var det også noen flotte steingjerder og store steinfigurer.

Siste besøk denne dagen: Seaforde Gardens. Noen dro av gårde med guide et godt stykke til rhododendronavdelingen, noen holdt seg til kortere turer. Vi så bl.a. flotte

Det er like før grevinnen kommer og spør hva som foregår her...

påfugler som viste fjærprakten sin både som et fargesprakende slep og som en kjemperstor vifte. Etter denne dagen var det blitt samlet enda flere frø!

Oppholdet i Nord-Irland var over og vi skulle tilbake til Dublin som var utgangspunktet for den siste delen av turen. Men først et besøk på Caslewellan National Arboretum. Vi ble møtt av direktøren og selv om vi ikke hadde bestilt guiding i parken, fulgte han oss rundt i 2 1/2 time! Parken virket meget velstelt og det var lite sykdom å registrere. Det var tillatt å ta avlegger, så vær så god! Trolig var han glad for å få så interesserte og kunnskapsrike besøkende, for han fulgte oss til byen til et sted å spise lunsj!

Neste dag gikk turen til Powerscourt Gardens. Her var det en duft av aristokrati. Et praktfullt hovedhus med sin majestetisk trapp ned til et tjern med springvann og vannliljer og på sidene fasongklippede trær. Hagen var anlagt med ulike avdelinger. Den japanske hagen var nydelig med rennende vann, kanaler, små broer, lave skulpturer og lav vegetasjon. Det er bare godt å vandre i disse anleggene. Alt virket meget velstelt og vi hadde god tid, så det var bare å la inntrykkene strømme på. Selve huset er også en opplevelse og vitner om velstand fra tidligere tider.

*Fra The Japanese National Garden
-et vakkert sted på så mange måter*

Så fortsatte vi til Mount Usher Gardens. Her er det romantisk! En elv slynger seg gjennom parken og langs stier er det trær og planter fra ulike deler av verden, satt sammen etter farger og blomstringstid. Det er spesielt mye løkplanter, og blader eller gress klippes ikke før tidlig på høsten for å gi best mulige vilkår for løkene. Inngangen til hageanlegget er en liten allé av ulike blodlønnetrær. Disse holdt akkurat på å springe ut med et lett rødtlig skjær. Nydelig.

Neste dag gikk turen til Kildare. Dette området omfatter bl.a. Irlands nasjonale stutteri, japanske hager og St. Fiachras hage. Vi fikk vi brosjyre på norsk! Stutteriet har ulike områder for føllene, for de drektige hoppene og for hingstene. Den japanske hagen er bygget opp som historien om menneskets liv i 20 punkter som tilsvarer ulike faser: glemselens port, fødselens hule, uvitenhetens tunnell, lærdommens fjell, der veiene skilles, gleden og undrenes øy, forlovelsens bro, ekteskapets bro, bryllupsstien, skuffelsen, ærgjerrighetens ås, visdommens kilde, livets bro, alderdommens stol, sorgens ås, porten til evigheten. Langs vegen er det lav vegetasjon, små elver, broer, et tehus, tunneller og fjelltopper. En tankefull opplevelse. St Fiachras hage er oppkalt etter en irsk munk. Hagen er tenkt å skulle vise omgivelsene slik som da munkene levde her. Besøkeren går inn til hagen under en hengebøk og over en bro, skogsvegen går forbi en gammel nedsunken eikeskog, forbi et lite vannfall opp til en eremittbolig av stein og fram til en skulptur av St. Fichras. Et underlig fredelig sted å spasere.

Videre til Birr Castle Gardens. Her var informasjonen på svensk. Dette var et stort gods med en kjempepark. Vi vandret rundt på stier, ned til en innsjø og ble igjen slått av de mektige trærne som har fått stå i mer enn 100 år og derved virker så stolte og sterke. En dag rik på flotte opplevelser.

Siste dag startet med en sightseeing i Dublin for bl.a. å se hvor våre forfedre vikingene hadde slått seg ned, og vi opplevet at de var mer populære enn engelskmennene! Etterpå var dagen vår egen, men hvorfor unngå et hagebesøk? National Botanic Gardens, neste! Hagen er flott anlagt, gruppert etter de forskjellige plantefamiliene. Her kunne en gå både vel og lenge og kose seg med farger, former og variasjoner.

Konklusjon: Været var godt, maten var god, inntrykkene mange og varierte, gruppen fungerte fint og trivselen var god. Rhododendron-interessen var stor. De mest entusiastiske studerte både over, under og i blant inni buskene. Dette medførte av og til at det dukket opp vakter/eiere som lurte på hva som egentlig foregikk. Ved hjelp av forklaringer og store armbevegelser løste det hele seg greit!

En hjertelig takk til Torstein Borg og Thorolf Juvik som hadde tatt initiativet og laget en trivelig tur.

Ragna Sørensen - en av dem som var med.

Alle foto: Brage Byrå

Kurs i stiklingsformering

I Arendal har det vært kurs i stiklingsformering med Torstein Borg 19. og 20. sept.

Vi var både nybegynnere og viderekomne og alle hadde stort utbytte av kurset.

Som nybegynner har jeg lest bøker og fått råd og veiledning. Lite av dette har vært omsatt i praksis. Særlig har litterære formuleringer, ord og begreper vært vanskelig å få skikkelig tak i.

Torsteins systematiske og praktiske presentasjon av både teori og teknikker ble en stor opplevelse og ga ny forståelse for mange muligheter med enkle virkemidler. Hans oversiktlige steg for steg forklaringer ble også gjengitt i et kompendium til alle deltakerne.

Nå er begreper som kald- og varmisticking, stikke-medium og porevolum

blitt avmystifisert og elementære. Rotningshormon er fremdeles en utfordring, men ifølge sprudlende kjerringråd på kurset kan vi sette vår lit til bakepulver og knuste byggryn.

Vi var 18-19 deltakere som hadde to fine dager sammen.

Tatt til Frode Harnes som stilte sin hage og rhodoeer til disposisjon.

Stor takk til Torstein som dro helt til Arendal for å holde kurs og glede Rhodomanner.

Arendal, 22. september 2003
Gudrun Arne, kursdeltaker

En av mine favoritter: Rh. pachysanthum

Ved Jan Rune Hesjedal

Min favoritt er slett ikke min, men står i hagen til Thorolf og Hjørdis Juvik på Moberg i Os.

Planten har en godt forgreinet vekst, blir tett og rund, knappe meteren høy etter 10-15 år. Bladverket er fantastisk flott, særlig når årsveksten kommer, den er først hvit, blir deretter kanelfarget, for til sist å gå over til mørkegrønt med sølvfarget overside. Sølvfargen på bladene holder seg lenge utover vinteren og gjør at planten er et flott skue både med og uten blomster.

Blomsten kommer i begynnelsen av mai og holder det gående et par veker. Knoppen er epleblomst farget men går over i tilnærmet rent hvit med en tydelig mørk rød ganeflekk i svelget.

I tillegg er planten godt herdig og stortrives i vårt fuktige og milde Vestlandsklima. Jeg har ikke sett soppkader på denne planten, heller ikke synes den å være særlig utsatt for skadedyr eller svi skader av noen betydning.

Jeg har i flere år forsøkt å kvistformere denne, uten å lykkes, men i vår har jeg pollinert noen blomsterklokker, de står nå med svulmende frøbeger, så til høsten blir det frø som forhåpentligvis blir til fine planter.

Navnet på planta er *R. pachysanthum* og den er kommet som frøplante fra Håkon Vangnes, Nautesund Planteskole.

Pachysanthum kan ha bladverk både med og uten kanelfarget nyvekst, samt blomster både med og uten ganeflekk. Hvorav den planten som er beskrevet her synes å ha fått det beste av alt.

Dette er en *Rhododendron* som etter min mening fortjener en plass i alle hager.

Foto: Thorolf Juvik

Rhododendronbyen Bergen i historisk perspektiv

Ved Per M. Jørgensen

Rhododendronhistorien i vår del av verden begynner i 1787 da Bergensbotanikeren Martin Vahl oppdaget *Rhododendron lapponicum* (som han kalte *Azalea lapponica*, i likhet med sin læremester Linné som reserverte den slekten til de arter som hadde fem støvbærere - *Rhododendron* burde i hans system ha ti) på Lomseggen, på en reise mellom Christiania og Bergen. Planten er avbildet i 'Flora danica' (se Jørgensen 2000). Dette var et fint, plantegeografisk viktig funn, som kom til å spille en rolle i den diskusjon om bisentrisk planter som den svenske botaniker Th. C. E. Fries tok opp i sitt doktorgradsarbeide (1913), og senest diskutert av Nordhagen(1965).

Dette var imidlertid ikke en viktig hendelse sett fra et hagesynspunkt siden *Rh. lapponicum* er en håpløs hageplante - den trenger et kjøleskap for å trives. De første *Rhododendron* som ble plantet i Bergen kommer vel 50 år senere - vi vet ikke eksakt datum, men de tilhørte sikkert de første *Rh. ponticum* kryssningene. På 1870-tallet var de *modeplanter* blant rike borgere, og de kan fremdeles besees i de deler av Bergen hvor de bodde, eksempelvis Kalfaret og Nygårdshøyden. I hagen rundt muséet plantet dets første direktør, Jørgen Brunchorst i 1899 'Cunningham's White' som hans bestefar hadde importert fra Hamburg på 1850-tallet.

Merkelig nok viser tollregister at de fleste planter ble importert derfra (eller kanskje helst via) eller fra Amsterdam. Utvilsomt må de ha stammet fra England hvorfra inspirasjonen til den nye hagestilen kom. Jeg mistenker at mer enn en av de bergenske forretningsmenn tok med seg enkelt eksemplar derfra som ikke er registrert for privat bruk, ettersom det finnes gamle bilder fra 1860-tallet der man ser relativt velvoksne eksemplar.

Botanikere reiser også rundt i verden og får idéer. Brunchorst nådde helt til India gjennom den nyåpnede Suezkanalen, men kom aldri opp til Himalaya, så han fikk ikke oppleve de ville artene der. Rolf Nordhagen (1884-1969), Bergens andre botanikkprofessor, fikk imidlertid oppleve dem i all sin herlighet under et besøk på De britiske øyer på 1920-tallet. Han kom hjem full av entusiasme og satte straks i gang å prøve hele utvalget av ville arter og deres kryssninger. I Muséhagen har vi fremdeles noen av disse plantene, fremfor alt et praktfullt eksemplar av *Rh. calophytum*. Nordhagen skrev om sine positive erfaringer i pressen og hagetidende, samt holdt fordrag om hvor verdifulle *Rhododendron* er som hageplanter. Hvis noen enkeltperson skal utpekes som den som startet *Rhododendron* - bølgen her i landet, så må det være ham.

Rh. Bergensiana. Foto P.M. Jørgensen

jeg, noe nølende, nødt for å presentere følgende konklusjon til sjefen (Knut Fægri): De fleste plantene er nok hybrider og må erstattes med rene arter av kjent opprinnelse. Fægri, som jeg fryktet ville bli skuffet, bemerket helt rolig, nesten tørt: 'Som man kunne forvente.' Det gikk verre med Gjersvik. Disse plantene var nesten som barn for ham, og han forsøkte straks å overbevise meg om at kjærlighetsbarn jo alltid var de vakreste. Vi ble tilslutt enige om et kompromiss: de beste av disse 'humlehybridene' skulle tross alt beholdes, og navnesettes som kultivarer; et av de beste eksemplene er 'Hilario' som vi fikk som *Rh. haematodes*, navnet på morplanten, mens faren tydelig er *Rh. orbiculare*.

Et annet problem i Muséhagen var mangel på plass. Vi kunne ikke plassere det økende antall arter og sorter. Jeg konsentrerte meg derfor om små *Rhododendron*, og min siste jobb i den hagen var å anlegge et bed med japanske asalea, som vi aldri før hadde lyktes bra med da vi ikke hadde forstått at de trengte mye sol og varme. Løsningen på plassproblemet kom ved etableringen av Det norske Arboret i 1971 etter initiativ fra forretningsmannen Fritz C. Rieber, som var en ekte rhodoholiker. Etter hvert har vi der etablert to større samlinger, en for kultivarer i Nydalen og en for de ville artene i furuskogen ved Mørkevannet. (se Jørgensen 2003)

Hans etterfølger, Knut Fægri (1909-2002), ønsket å fortsette denne utviklingen, men måtte ta hensyn til de økonomiske forholdene straks etter krigen, hvilket ledet til at man bare kunne skaffe frø, hovedsakelig fra den flotte samlingen i Royal Botanic Gardens, Edinburgh. Disse ble sådd og behandlet etter alle kunstens regler av overgartner Sverre Gjersvik (1903-198.), som hadde arbeidet i hagen siden Nordhagens tid, og var blitt smittet av *Rhododendron*-basillen (som han selv uttrykte det). Dette resulterte i hundrevis av planter som hovedsakelig ble plantet i bakken nord for veksthuset, den såkalte *Rhododendron*-bakken. Min første jobb som hage-amanuensis var å revidere denne samlingen, en ganske formidabel oppgave, siden det fantes lite anvendelig litteratur, og de fleste eksemplarer ikke stemte med originalbeskrivningene som jeg ble nødt for å skaffe. Til slutt ble

Disse aktivitetene har smittet av seg i byen, i den grad at Bergen i 1987 erklærte seg som Rhododendronens by, og etablerte et såkalt Rhododendrarium i sentrum. Firmaet Rieber og sønn ga likeledes 10000 *Rhododendron*- planter til Bergen i forbindelse med sitt 150 års jubileum, og disse ble hovedsakelig plantet langs Fritz C. Riebers vei, hovedveien fra Flesland Flyplass mot sentrum. Naturligvis ble også Den norske rhododendronforening dannet i Bergen, på initiativ av Anne Rieber, Fritz' daværende svigerdatter. Dette ble markert ved at man i Rhododendrariet døpte den vakre Hachmann sorten 'Bergensiana'.

Jeg vil konkludere med at rhododendron - historien i Bergen er en blomstrende blanding av vitenskap og kjøpmannskap, som det ofte er ellers i verden, men med sin spesielle lokale koloritt.

REFERANSER

- Fries, Th. C. E. 1913 : Botanische Untersuchungen in nördlichsten Schweden. Akad. Abhandlung, Uppsala.
 Jørgensen, P. M. 2000: Martin Vahl, mannen som oppdaget lapprosen i Norge. Lapprosen....
 Jørgensen, P. M. 2003: Rhododendron i det norske Arboret. 2. utg.
 Nordhagen, R. 1965: Om Vestgrensen for *Rhododendron lapponicum* (L.) Wg. i Syd-Norge.
 Skr. Norske Vid.-Akad. I Mat. Nat. Kl. ny s. 7

Rh. Calophytum i Muséhagen. Foto Knut Fægri

Ytringer:

En spalte for medlemmenes synspunkter på ulike tema. Vil du ha inn en ytring i Lapprosen, send den til redaksjonen og merk den Ytring. Ytringer står for medlemmenes synspunkter og er ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens mening

Mer Rhodo fiologi

Ved Sigurd Bretteville-Jensen

Dag F. Simonsen fra Norsk Språkråd har på anmodning fra Lapprosens redaksjon kommentert mitt innlegg i nr.2/2003. Han velger der å belære meg om ting som jeg selvsagt vet like godt som han, men som ikke har nevneverdig med saken å gjøre. Når det gjelder gudinnen Foibe, påpeker Simonsen at hun heter så i norsk. Javisst, det var jo nettopp det jeg skrev! Poenget var imidlertid ikke gudinnens navn, men hva vi skal kalle den azalea-sorten som er oppkalt etter henne. Skal den i Norge kalles 'Foibe', 'Fibi' eller 'Pebe'? Det er altså det siste alternativet som praktiseres av norske planteskoler i dag, og for min del syns jeg altså at det er det minst velsmakende, for å si det forsiktig. Selve problemstillingen med oversettelse av sortnavn er forøvrig ikke så absurd som det kan virke ved første øyekast. I England oversetter man fort vekk de tyske sortnavnene. 'Feuerschein' selges altså som 'Firelight', 'Goldkrone' som 'Gold Crown' osv. Men det er vel fare for at det ville volde noe forvirring om en norsk planteskole skulle begynne å markedsføre Cox-hybriden 'Curlew' som 'Spove'! - Nå kan det vel være et relevant moment i saken at nordmenns kunnskaper i engelsk stort sett er noe bedre enn britenes kunnskaper i tysk...

At de "latiniserte" stavemåtene ble avskaffet lenge før Norsk Språkråd ble opprettet, er virkelig ikke noe herr Simonsen behøver opplyse meg om. Min oldefar Jonathan Aars spilte faktisk en viss rolle i den forbindelse. Men det er jo heller ikke det som er poenget. Jeg ønsker selvsagt ikke å gjeninnføre stavemåter som "quinde" eller "sax". Poenget gjelder forholdene i dag, og der har Språkrådet unektelig en finger med i spillet. Saken gjelder hvilke former som bryter med systemet som skal kunne tillates, når man nå engang aksepterer at slike former skal kunne finnes. Jeg syns altså at man må kunne tillate formen "azalea" når man aksepterer former som "zoologi", "zoomlinse" og – iallfall foreløpig – "pizza".

Så til slutt dette at jeg gjør "den samme feilen som mange andre nå for tiden – å sette likhetstegn mellom engelsk og "hele verden" eller "internasjonal skikk og bruk". Nå har jeg i mange år fått tilsendt Språkrådets "Språknytt", så jeg kjenner meget vel til Språkrådets nesten sykelige aversjon mot alt som smaker av engelsk.

Men det er nå et faktum som enhver kan konstatere, at engelsk er det uten sammenligning viktigste språklige medium i internasjonal kommunikasjon. Og et blikk på kartet over hvilke områder av verden som har engelsk som hovedspråk (evt. ved siden av et nasjonalt majoritetsspråk, som i India) viser vel noe av årsaken til det. Til dette kan vi så legge "la francophonie", dvs. de områder som har fransk som hovedspråk, som en rekke land i Afrika og enkelte andre områder (bl.a. i Vestindia og Polynesia). Og i fransk skriver man jo også *rhododendron*. (Med h!)

Når jeg i farten valgte spissformuleringen "hele verden", var det altså ikke så bokstavelig ment som herr Simonsen velger å tolke det, men vel et uttrykk for hva som er gangbar stavemåte i de fleste internasjonale sammenhenger. – Stavemåten i italiensk er i denne sammenhengen ikke særlig mer relevant enn hvordan ordet måtte bli stavet i kirgisisk eller singhalesisk.

Lapprosens lesere må tilgi meg at jeg har beslaglagt så mye spalteplass på disse spørsmålene. Men Simonsens kommentar gjorde det nødvendig å få presisert hva saken egentlig dreier seg om.

Svar til Sigurd Bretteville-Jensen

Av Dag F. Simonsen, rådgiver i Norsk språkråd

Etter anmodning fra redaksjonen av Lapprosen kommenterte jeg i nr. 2/2003 et innlegg med tittelen "Litt rhodo-filologi" av Sigurd Bretteville-Jensen. Seinere er det kommet en reaksjon på det jeg skrev, fra en Per M. Jørgensen og dessuten svar fra Bretteville-Jensen (heretter SB-J). Begge er svært kritiske til mitt innlegg, både i tonen og i innholdet.

Jeg har nå lest igjennom SB-Js første innlegg og min egen kommentar på nytt, og ser at jeg trolig burde ha kommentert et punkt der vi to vil være enige, nemlig at også sortnavn bør skrives riktig. Kan hende er dette hans viktigste anliggende i artikkelen, og i så fall er det synd at det ikke kom fram at vi er på linje her. I min kommentar, som ble skrevet på nokså kort varsel, la jeg hovedvekten på å imøtegå hans åpenbare og ensidige raljering med norsk rettskrivningstradisjon og med Norsk språkråds motiver. Denne raljeringen tolket jeg som uttrykk for en utbredt type "globaliseringsideologi" som man ofte møter i mediene, og som gjerne er mer preget av uvitenhet og fordommer enn av faktakunnskaper. Hvis jeg har tillagt SB-J synspunkter han ikke har, og oppfattet ham som "anglisist" med urette, beklager jeg det.

At en del – men langt fra alle – fagfolk og spesialister stiller seg kritiske til vedtak i Norsk språkråd, er ikke noe nytt, og er noe Språkrådet har kunnet leve med. SB-Js kritikk av vedtaket om "rododendron" (fra 1975) er derfor grei nok, men det er

Forts. s. 35

Vårtur til Eidsvåg og Radøy

Søndag, 6. april 2003 arrangerte foreningen tur for medlemmer og andre interesserte for å se på tidligblomstrende rhododendron. Første stopp var hagen til foreningens leder, Torbjørn Lem Gjesteland, i Eidsvåg i Åsane, 5 km nord for Bergen sentrum. Vi møttes ved parkeringsplassen ved Eidsvåg kirke kl. 10 og gikk et par hundre meter til hagen i Vollane 10. Eiendommen omfatter et par mål og ligger vendt mot sørvest. Folk som har greie på det mener at Gjesteland har en av de mest innholdsrike samlinger av rhododendronarter som finnes i en privat hage på Vestlandet, det betyr drøyt 200 forskjellige arter. I tillegg kommer omtrent 100 forskjellige hybrider. Forventningene var derfor høye til den forestående omvisning. Gjesteland var som alltid i storform og fortalte med stor entusiasme om nesten hver enkelt plante.

Våren kom tidlig på Vestlandet i år og var som sedvanlig lunefull: fint og varmt den ene dagen og snø og frost den neste. Det kom frem at vi egentlig burde ha vært der uken før, for i mellomtiden hadde snøen tatt noe av blomstringen. Rh. Calophyllum, en av de tidligblomstrende, storbladete artene så dessverre litt medtatt ut etter å ha blitt dekket av snø. Men det var heldigvis mange andre, like vakre, tidlige arter som akkurat hadde begynt å utfolde seg. Vi så Rh. Dauricum i både hvit og rosa form, Rh. Thomsonii med røde blomster og Rh. Succothii, også den med klarrøde blomster. Begge disse har spesielt vakre stammer. I underseksjonen Taliensia finnes mange hardføre planter med kraftig filthårete blad. Det kan ofte gå mange år før de blomstrer, men siden Gjesteland begynte å bygge opp sin plantesamling allerede for tretti år siden, i 1973, så fikk vi se mange flotte planter fra denne gruppen i blomst: Rh. Balfourianum, Rh. Bureavii, Rh. Bureavioides, Rh. Clementinae, og Rh. Elegantulum, alle med blomster i forskjellige sjatteringer av rosa. Av de storbladete, store buskene var også Rh. Galactinum tidlig ute med sine små, hvite klokkeformede blomster. Det samme var Rh. Mycrogynum. Den er av den lave lette sorten, med røde blomster i klokkeform. Rh. Hunnewellianum er av den høye, slanke sorten, nærmest et tre, med smale spisse blad. Den viste også sine store og vakre rosa klokker. Den blomstrer vanligvis i mai, men siden hagen på Vollane ligger svært beskyttet, er den veldig gunstig for tidligblomstrende rhododendron. En annen av de tidlige artene som viste seg for oss fra sin beste side var Rh. Habrotrichum, tett i veksten, med smale smalle åpne, klokkeformede blomster i rosa.

I hagen finnes også mange spesielle trær og busker og mange løkplanter. Løkene var allerede på hell og for løvtrærne var det litt for tidlig. Men vi kunne ane den kommende prakten i søyleeiken, søyleospen og søyleasken. Det fantes også vanlig eik og rødeik, samt en samling fine bartrær: Penselfuru (pinus paviflora), hemlokk, barlind og hengelerk. På et spesielt lunt sted vokste en stor blåregn som har blomstret de tre siste årene. Vi kunne også beundre stammene og barken på

Rh. oreodoxa.
Foto Randi Valen Fessl

en stor sørbøk og på to fine eksemplarer av acer grisium og prunus cerula.

I de senere år har Gjesteland utvidet plantesamlingen sin med det han kaller for "latmannsroser". Det er buskroser og andre roser som stort sett trenger lite stell og ingen sprøyting. Vi må nok ta oss en tur i hagen hans til en annen årstid også!

Etter et opphold på omtrent halvannen time i Eidsvåg, dro følget videre nordover. Vi krysset Salhusfjorden på Nordhordlandsbrua, som for øvrig er verdens lengste pontongbro og er en severdighet i seg selv, og fortsatte til en annen severdighet i Nordhordland: Tjorehagen i Sæbø på Radøy. Der ventet flere deltakere og vi var nå blitt 25 i følget.

Olav Tjores hage er overtatt av Stiftinga Tjorehagen etter hans død i 1998. Det har blitt opprettet et fond, Olav Tjores Minnefond, hvor blant andre Radøy kommune har tilført kr. 500.000.-. Fondets avkastning skal brukes til vedlikehold og utvikling av hagen. I 2003 har arealet blitt utvidet med 16 mål mot sør og sørvest, slik at Stiftinga nå disponerer bortimot 40 mål. Den "gamle" hagen til Tjore omfatter om lag 15 mål og parkeringsplassen med plener og beplantning utgjør vel 3 mål.

Olav Tjore la ned utrolig mye arbeid i hagen sin, og man kan ikke unngå å bli beveget av å rusle rundt og beundre alt han fikk utrettet. Slik som den store dammen som han grov ut for hånd. Det sies at han slet ut minst 15 spader! De fleste av disse spadene har Stiftinga hånd om, men det ryktes at et par spader kom vekk på mystisk vis. Den forseggjorte steinbroen som ruver på grensen til den nye delen av hagen, fikk Olav Tjore så vidt oppleve ferdig før han døde. Broen er et kunstverk, utført av murer og kunstmaler John Petter Havnerås og murer Arvid Reigstad.

Det som møtte oss var den nye parkeringsplassen ved inngangen til hagen. Der var det plassert noen kjempestore rhododendronbusker som nylig var blitt gravd opp på universitetsområdet på Nygårdshøyden i Bergen. De måtte fjernes derfra på grunn av byggearbeider, og noen ivrige og entusiastiske og sterke karer fra Stiftinga så mulighetene som bød seg. Plantene ble fraktet hit ut og så ikke ut til

å ha tatt skade av ferden, for flere av dem sto i full blomst. Senere på sommeren i år har de blitt flyttet til sin nye vokseplass i den nye delen av hagen, sør for Steinbroen. I løpet av sommeren har også det nye damanlegget ved broen blitt gjort i stand slik at det står klart for innvielse i mai 2004.

Tilbake til omvisningen. Vi var heldige med været og før vi begynte rundturen, nøt vi medbrakt niste på benkene utenfor det lille "uthuset". Kyndige folk tok oss deretter med rundt i hagen. Her var det litt av hvert å legge merke til av både planteliv og fugleliv. Men det var tydelig at blomstringen ikke var kommet så langt som i Eidsvåg. De tidlige artene som sto i blomst her var Rh. Ciliatum, en forholdsvis liten busk med hvite, traktformede blomster. Den befant seg øverst oppe i den gamle delen av hagen. Ellers var Rh. Oreodoxa var. Fargesii på nedsiden av dammen kommet så vidt i blomst. Av Rh. Calophytum så vi eksemplarer som allerede blomstret og andre som var i ferd med å springe ut. Noen eksemplarer av den store, treformete arten Rh. Barbatum nølte ennå med å vise sin blomsterprakt, det samme gjorde Rh. Thomsonii. Til gjengjeld sto noen frodige, tette busker av Rh. Tsariense i full blomst på sørsiden av steinbroen. Det gjorde også noen eksemplarer av Rh. Sutchunense. Disse befant seg i "dalen" på oppsiden av dammen. Av hybrider var noen eksemplarer av "P.J. Mezitt" i blomst. Disse er spesielt hardføre planter.

Steinbroen i Tjorehagen er et nydelig stykke håndverk.
Foto Brage Byrå

Det er alltid en spesiell opplevelse å besøke Tjorehagen. Årstiden og været spiller egentlig ingen rolle, man kan finne en lykketund der til enhver tid. Det er kjekt å vite at hagen har fått ry som en attraksjon langt utover Nordhordlands grenser og at folk kommer langveis fra for å besøke den.

Randi Valen Fessl

Forts.fra s. 31

og blir en påstand fra hans side at det bortfallet av h-er som han ser i "yakusi-manum" og "Pebe", skyldes "smitte" fra dette vedtaket. At "rododendron" brukes i norsk allmennspråk og "rhododendron" i faglitteratur, er neppe noe større problem enn at det heter "anoreksi" i allmennspråket og "anorexia" i medisinsk fagspråk. At h-er som er stumme i norsk, tas ut av rettskrivningen., bunner i et ønske om forenkling, ikke i "aversjon mot h-en i mange forbindelser", slik SB-J skriver. Dette tror jeg nok leserne forstår, slik de nok også innser det urimelige i Per M. Jørgensens antydninger om at vedtaket skyldes språkvitenskapelig inkompetanse i Språkrådet.

Harselas kan nok fryde meningsfeller, men innbyr sjelden til ekte dialog. Og skal man – uten sjøl å gripe til harselas – forholde seg til utsagn som at "i Språkrådet, der sitter det en del større eller mindre eksperter – noen av dem notoriske kjøphestyrttere", og at dette er mennesker som ønsker en ortografi som avspeiler "at Norge er et annerledesland", har man ikke noe valg, men må heve seg over dette nivået. Jeg valgte å redegjøre for en del språkhistoriske fakta og hadde slett ikke noe ønske om å virke belærende.

Poenget var å få fram at tradisjonen med å "nasjonalisere" ord av gresk-latinsk opphav ikke er noe særnorsk fenomen, slik noen tror. (At engelsk nå vinner fram som det dominerende språket innenfor mange sektorer av internasjonalt samkvem, har for øvrig bare delvis noe med dette å gjøre.) Det som skiller Norge fra en del andre land, er ikke en slik praksis, men at det hos oss har stått strid om dette, slik at vi strengt tatt har flere konkurrerende tradisjoner, også innenfor bokmål, og slik at vedtak om enkeltord fortsatt engasjerer, som i tilfellet med "rododendron". Staten har hos oss hele tiden stilt seg bak dem som ønsker en fornorskingslinje. Og disse består på sin side naturligvis ikke bare av nisser og nasjonalister.

Man kan like eller mislike skrivemåter som "rododendron" og "asalea", og for privatpersoner er det faktisk frivillig om de vil følge offisiell rettskrivning. Ingen blir trukket for retten for å la være. At fagblad og bransjeblad følger rettskrivningen, er naturligvis positivt i våre øyne.

Grønne linker til hyggelig nettlesing

Oppdatert 11 september 2003

American Ass. Of Botanical American Rhododendron Society

www.rhododendron.org

Apiaceae.htm

www.csd.tamu.edu/FLORA/Apiaceae/APIACEAE.HTML

Antikvariat, tradgård, bøcker www.sidanett.com/tradgard/index.html

Botanical Garden Information System

www.biologie.uniulm.de/systax/infgard/index.html

Botany.com., the Encyclopedia of Plants www.botany.com

Blomster, urter, løker <http://www.3garden.com>

Blomstergården Foss Hagesenter www.fosshagesenter.no

Botanisk hage i Oslo www.toyen.uio.no/

Botaniska Trädgården Gøteborg <http://w3.goteborg.se/botaniska/default.htm>

Botanisk have i København www.botanic-garden.ku.dk/dk/index.htm

Botanischer Garten Wien www.botanic.univie.ac.at/

Cyclamen Society www.cyclamen.org

Cottage Garden Society www.geocities.com

Den amerikanske rhododendronforening www.rhododendron.org/

Den danske rhododendronforening www.rclink.imbg.ku.dk/~he/rhodo.html

Det danske Hageselskapet www.haveselskab.dk

Den norske rhododendronforening www.rhododendron.no

Den virtuelle floran <http://linnaeus.nrm.se/flora/>

Det danske haveselskap www.haveselskap.dk

Det norske hageselskap www.hageselskapet.no

Det sydsvenska rhodo.selskapet www.rhodo-syd.org

Digital bildebehandling, fargebruk m.m. www.2000com.nu

Din tradgårdsvan på Internet www.garden.se

Eides stauder www.eides-stauder.com

FLORA Gartenwelt www.flora.de/

Frø-og løkprodusenter www.zimtrade.no

www.nelson.no

www.hageglede.com

Frøliste www.samlerhagen.com

Fuchsia - The Swedish Fuchsia Society <http://nic.dicom.se/fuchsias/>

Gardens and Arborets www.aabga.org/

Gardening Launch Pad <http://gardeninglaunchpad.com/>

GRIP en miljøorganisasjon

www.grip.no/Kjemikalier/Produkter/Hage/FriskFrodig/hjelpere.htm

Hagegal? Massevis av info www.hagegal.info/

Hagebladet til Hageselskapet www.hagetidend.no

Hageplanter www.plants-magazine.com

Hageopplevelser www.keukenhof.nl

Hagestuer, vinterhager www.bocon.no

Hagetilbehør www.plantasjen.no

Hennings rhododendronside www.users.fast.net/~shenning/rhody.html

Kanadisk side www.familygardening.com

Magnars hage i Harstad <http://magnar.aspaker.no/index.htm>

Mein schöner Garten online www.mein-schoener-garten.de/

Miljøspørsmål www.jordforsk.no/main.html

New Zealand Alpine Garden Society www.backyardgardener.com/nz.html

Norsk Økologisk Landbrukslag <http://home.online.no/~organic/>

North American Rock Garden Society www.nargs.org/

Oslo og Omegn Økol. Hagebrukslag www.oikos.no/oslolaget/

Planteforsks hjemmeside www.planteforsk.no/

Plantevernmidler,og info www.agrovekst.no

Plantevernmiddelinfo www.plantevernmiddel.net/

Seedpage www.starblanket.com/

Sallskapet Tradgårdsamatølerne www.algonet.se/

Sissels hage

<http://pages.ivillage.com/misc/sisseld/sisselhage.html>

Staudegruppen

<http://www.stauder.net/bildearkivet.htm>

Svensk side med litt av hvert www.Odla.nu

The Alpin Garden Society www.alpinegardensoe.demon.co.uk

The Encyclopedia of Plants www.botany.com

The Garden Web www.gardenweb.com

The Gardening Archive www.lysator.liu.se/garden/index.html

The Royal Botanical Gardens Kew www.rbgekew.org.uk/

The Royal Horticultural Society www.rhs.org.uk

The Rose Resource www.rose.org/

Tilbehør til hagen www.grontfokus.no

Trädgårdsamatørerne Sverige www.algonet.se/~sta/frameset.htm

Tysk side

www.livingathome.de/pflanzen_gaertnern/index.jsp

Univ. Naturhistoriske museer og Botanisk hage

www.toien.uio.no/

Økologisk nettsted, besøkshager www.oikos.no

De som ønsker det, kan få tilsendt disse adressene elektronisk ved å sende en e-post til anne@brage.biz

Åpne hager

Blomstergården / Villingstad plantesamling v/Hans Petter Foss
Hurumveien 11, 3440 Røyken Tlf. 31 28 49 56
Privat plantesamling, ca. 500 forskjellige plantesorter, derav ca 90 rhododendron.

Inga Olsen, Roligheten 5, Klodeborg, 4825 Arendal Tlf.37 09 42 45
Variert hage på ca 1500m2 med stenbed, stauder og ca 200 forskjellige rhododendronarter og hybrider (medregnet de siste års frøplanter.) Mange forskjellige primula og surjordsplanter.

Oddbjørn Fosse, Malmv.15, Lye, 4340 Bryne. Tlf.51 48 82 68.
Hobbygartner med rhododendron som spesialitet. En dekar hage, ca.3000 planter, mest azalea og frøplanter.
Fint å kombinere med et besøk på Rogaland Arboret.

Kjell Kristoffersen, Vatne, 4300 Sandnes. Tlf.51 62 07 52.
Ca.5km fra Sandnes ligger den 1500m2 store hagen med vel 100 rhododendronsorter og endel vintergrønne trær.

Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim. Tlf. 53 43 50 77 mob. 911 83834
Rhododendronsamling i gårdstun. 250-300 ulike arter og hybrider.
De eldste plantene er 25 år gamle.

Hjørdis og Thorolf Juvik, Midtskogv.30a, 5200 Os. Tlf.56 30 07 03.
Vi har en liten hage 650m2 i nærheten av Os sentrum med ca.150 forskjellige rhododendron, mest små, lave sorter, en blanding av arter og hybrider. Stein er brukt for å utnytte plantenes og tomtens egenart og der er to fiskedammer med en liten bekk i mellom.

Brit og Pål A. Skagseth, Snekkevikv. 82, 5239 Rådal. Tlf.55 22 64 35.
Besøk fortrinnsvis i mai-juni, men gjerne hele året, etter telefonisk avtale.
10 dekar stor eiendom ved Grimseidpollen, flere hundre Rhododendronplanter, vesentlig villarter utplantet i blåbærlyng mellom furutrær.

Mona Klemmetsen, Nævisdal, 4821 Rykene. Tlf. 37 09 33 30.
Vakker naturhage med fjell og bekker. Mange sjeldne busker, stauder og surjordsvekster blir prøvet ut her.

Frøformidling 2003

Torstein Borg og Pål A. Skagseth er fra i år valgt til foreningens frøforvaltere. For å få et godt og rikelig assortiment av Rhodo-frø til fordeling blant interesserte medlemmer vil vi være avhengig av å få tilsendt frø fra foreningens medlemmer. Vi vil også forsøke å skaffe opplysninger om tilgjengelig frø fra andre rhodo-foreninger.

For å lette vårt arbeide og å øke kvaliteten på frøformidlingen er det nødvendig med noen regler og rutiner:

1. Send bare rensede frø.
2. Send det godt merket og godt emballert.
3. Gi så mange opplysninger som mulig om frøets herkomst (morplante - pollengiver, klon, varietet etc)
4. Angi: CP= avlet ved kontrollert bestøvning.
CW= innsamlet i naturen.
OP= for arter som ikke kan hybridisere.

Frøporsjonene sendes til:
Torstein Borg, Adr.5694 Onarheim.
Tel. nr. 53 43 50 77. E.mail:torstein@rhodomania.no
eller til:
Pål A. Skagseth, adr. Snekkevik v. 82,5239 Rådal.
tel.nr. 55 22 64 35. E.mail: anto-sk@online.no.

Frøliste med bestillingsskjema og opplysninger om porsjonspriser, betalingsrutiner etc vil forefinnes i Lapprosens januarnummer 2004

Løsning kryss 2/03

Loddrett:
2 Riad 3 Anna 4 So 5 aganniphum 6 argipeplum 7 Ramapo 8 Anuschka10 dauricum
11 elliottii 20 GV 21 AA 25 Ib 29 Tass 30 Uri 35 Moe 39 Or

Vannrett :
1 Bra 4 Saar 9 sinogrande 12 Mandag 13 Mu 14 Al 15 Ida 16 Ni 17 AS 18 Ui 19
Riga 22 PP 26 ie 28 obtu 31 PP 32 Ct 33 Ar 34 HL 35 Maui 36 insi 37 UU38 OO
40 Mi 41 Sommer

Kryssordredaktøren beklager alle trykkfeilene som preget Kryssordet denne gangen.

Byttebørs

Arter ønskes:

Jeg er på jakt etter følgende rhodo-arter, og jeg undres på om noen har stiklings- eller frøformerte småplanter til salgs eller bytte: *Rh.fulvum*, *Rh. quinquefolium*, *Rh. pentaphyllum*, *Rh. prestans*, *Rh. pudorosum*, *Rh. hodgsonii* og *Rh. macabeanum*.

Som bytte kan jeg tilby: *Rh. thomsonii* (frøformert), *Rh. micranthum* (frøformert), *Rh. brachycarpum* v.Tiegerstedtii (frøformert). *Rh. eclecteum* gul (stikling), *Rh. yunnanense* (stikling), *Rh. ledebourii* (tidl. rh. *dauricum sempervirens*) (stikling) og *Rh. auriculatum* x "Hekla".

Pål A. Skagseth, adr: Snekkevik v. 82,5239 Rådal [e.mail:anto-sk@online.no](mailto:anto-sk@online.no)

HAR DU DEN?

I mange år har jeg ønsket meg en eller to *Quinquefolium*. Jeg har også vært på jakt etter en *Fulgens*. Vennligst ta kontakt med
T. L. Gjesteland, Vollane 10, 5105 Eidsvåg Tlf. 55 95 05 75

Rh. arboreum m.fl.

Har du *R.arboreum*, *Rh. cinnabarinum*, *Rh. ramsdenianum*, og/eller *Rh. barbatum*, til salgs er jeg svært interessert i kontakt!

Hilsen Anne Tafjord-Kirkebø, Strandbakken 15, 5101 Eidsvågneset. Tlf 55 95 21 21 eller e-post anne@brage.biz

Spørsmål og svar

ER DET NOE DU FUNDERER PÅ? ET PROBLEM DU ØNSKER SVAR PÅ?
HER KOMMER MEDLEMMENES SPØRRESPALTE!

BESKJÆRING.

De vanlige catawbiensehybridene er greie å beskjære, men hva gjør jeg med min meget strantete *Orbiculare*? Noen av artene kan jo bli temmelig skranglete etter hvert. Det er sikkert noen på Arboretet i Bergen som kan gi noen råd??

Vennlig hilsen rhododendrontusiast fra Tyssnesøy.

BESKJÆRING AV RH. ORBICULARE OG ANDRE RHODOER.

Rh. orbiculare er en av de flotteste rhodo-arter med henblikk på vekstform, bladform og bladfarge. Men forutsetningen for dette er at planten helt fra starten av får rikelig lys og plass. Da vil en få en plante som er lav, tett og kompakt med en diameter som er 2-3 ganger høyden. Hvis den får for lite lys eller konkurrerer med andre planter om plassen, vil den bli strantete og utrivelig i vekstformen.

Jeg har ingen erfaring med beskjæring av *Rh. orbiculare*, men Kenneth Cox skriver i sin siste plantekatalog:

"Most varieties can be cut back if they get to big, but some (specially species) will not regenerate. All lepidotes and azalea can be cut back or pruned. After flowering is the best time" (Altså: noen arter vil ikke bryte etter beskjæring, derimot kan alle lepidote rhodoer og azaleer bli beskåret)

Dersom din *orbiculare* ikke lenger er noen stasplante, ville jeg, hvis mulig, forsøke å flytte den til et lyst og rommelig sted og begynne en gradvis beskjæring, f.eks halve busken det første året. En vil da få se om det bryter nye skudd fra de beskårne grener.

Dersom det bryter nye skudd, ville jeg neste år beskjære resten av planten.

Det er ingen garanti, men det er bare et forsøk som kan gi svar om det blir vellykket eller ikke. Gi oss gjerne en tilbakemelding om det lykkes!

Min erfaring er at jo bedre trivsel og vekst en plante har desto bedre tåler den en hard tilbakebeskjæring. Planter som *catawbiense* og dens hybrider, *Cunningham's White* og for ikke å snakke om *ponticum* og dens hybrider, kan beskjæres meget hardt, nesten som hekk planter.

Hilsen Pål
A. Skagseth

Spørsmål kan sendes til:
Pål A. Skagseth tlf. 55 22 64 35, e-post: anto-sk@online.no
Torstein Borg tlf. 53 43 50 77, e-post: torsbo@frisurf.no

Nordiskt Rhododendronsymposium i Norge

Ved Rainer Svartström

Fra Trädgårdsnytt nr. 11/03 har vi fått lov til å sakse følgende

För första gången i historien arrangerades ett Nordiskt Rhododendronsymposium. Det hölls 31.5. – 2.6. på Milde, 20 km söder om Bergen. Norrmännen hade planerat och organiserat konferensen hela detta årtusende, så det var inte att undra på att allting fungerade perfekt. Deltagarantalet var bortåt hundra, inte bara från Norden, utan även från Lettland, Färöarna, Skottland, Kanada och Japan kom det gäster; endera lyssnare eller föreläsare. Universitetsdirektör Kåre Rommetveit hälsade välkommen.

Från Finland kom 10,5 deltagare – Terhi Pousi är en redan till hälften norрман (eller norrkvinna?) som jobbar på Milde. Professor Peter Tigerstedt höll föredrag om Rhododendron och hybrider – en genetisk mardröm, men en förökare paradys; doktor Anu Väinölä ledde ordet en av dagarna; vi andra finländare försökte ta åt oss och förstå så mycket som möjligt av det som experterna visade och berättade om.

Föredragen, som hölls på Fana folkhögskola, varierade mycket, både till innehåll och framförande. Endel var tiptop planerade med utsökt bildmaterial, några få var det inte. Särskilt bedårande var mr. Hideo Suzukis föredrag Några Rhododendron hemmahörande i Japan. De var inte så några, tvärtom. Bilderna var några hundra, och vilka bilder. Många varierade och speciella former av rododendron och azaleor. Japanerna älskar specialiteter. Synd bara att den 84-åriga herremannen hade endast en timme på sig. Rhododendron heter ”Shagi nagi” på japanska. – Suzukisan påstod att det fanns tre saker han inte minns: namn, ansikten och den tredje mindes han inte!

Mr Kenneth Cox, nuvarande boss för Glendoick Gardens i Perth, Skottland, höll två intressanta föredrag: 1. om Gåtan Tsangpo, världens djupaste klyfta i Tibet som bl.a. den berömda plantjägaren Frank Kingdon Ward besökte, och sökte ett jättehögt vattenfall. Ken Cox har redigerat en nytgåva av Kingdon Wards bok ”Riddle of the Tsangpo Gorges”. Föredrag 2 handlade om rododendronhybridisering på Glendoick. Ken är den tredje generationen Cox och har själv, med fru Jane, två små söner. Glendoick levererar rododendron och andra plantor till många länder. Jens C. Birck berättade med fina illustrationer på videoprojektor om 30 år med Rhododendron. Så lång erfarenhet har han av odling och korsning av rododendron. Han hade åsikter och delade med sig av sina erfarenheter: DNA har ingen betydelse för amatörer. Köp de plantor du gillar utan att bry dig om de är arter eller sorter. Göd rododendronen, även små plantor lite då de är lika höga som

etiketten. Han använder NPK 13-3-18. Han berättade även sina erfarenheter av beskärning och ympning. Endast tre hybrider har han namngett, bl.a. ’Great Dane’ som Hachmann säljer.

Rhododendronodling i kallt klimat

Rhododendronodling under helt andra omständigheter berättade herrarna Weagle och Haugli om. John Weagles föredrag handlade om 50 år rododendronodling och -förädling på Nova Scotia. Denna halvö på Kanadas ostkust ligger vid den 45 breddgraden (Venedig och Milano norrom denna) men hade ett år -7 grader C den 27 juni. Även dagstemperaturen kan variera, extremt från +17°C kl.15 till -20°C kl. 21. Ändå har de lyckats korsa fram tiotals hybrider som klarar sig där, även på den kala kusten mot Atlanten. Arter som *aureum*, *brachycarpum*, *prunum*, *smirnovii*, ingår bl.a.

Ännu längre norrut, i Tromsö nästan vid 70 breddgraden, växer medlemmar av släktet Rhododendron. Men där har de hjälp av Golfströmmen, som tyvärr sveper förbi Nova Scotia alltför långt ut i Atlanten. I Tromsö finns världens nordligaste botaniska trädgård, och *R. lapponicum* växer vild i Troms. Finn Haugli berättade om rododendronodlingen som utvecklades av amatörer, sedan expertisen förklarade att odling inte lyckas så långt norrut.

Intendent Björn Aldén från Göteborgs botaniska berättade om plantmaterial från KEG- och KGB-expeditionerna till Kina 1993 (Kunmings, Edinburgh, Göteborg Botaniska). Göteborgs botaniska har skaffat plantmaterial från Kina från 1920-talet till nu, med undantag för 1950-70-talen då Kina var stängt för västerlänningar.

Dr. Ole R. Vetaas från Universitetet i Bergen berättade om Klimatgränser för fyra rododendronarter, och Hans Eiberg från Universitetet i Köpenhamn om Systematisering av släktet Rhododendron.

Professor Per M. Jørgensen (författare till boken Rhododendron i Det norske arboret på Milde, som nu kommit ut i en andra något reviderad upplaga) berättade om Rododendronstaden Bergen, som fick sina första plantor kort efter 1950.

Per Harald Salvesen, direktör för Milde-arboretet, berättade att huvudändamålet med arboretet är att odla så många arter och sorter som är möjligt i rådande klimat. Över 5000 taxoner av 8000 ursprung finns nu sammanlagt i arboretet och botaniska trädgården. – Per Salvesen hade även en annan funktion: han var symposiets huvudansvärd och populär speaker under kvällstillställningarna.

Rundvandringar i Bergen och på Milde

Vi hade alltså även annat program än att lyssna till föredrag. Första kvällen besökte vi museihagen (grundad 1899) i Bergen, som tidigare var Bergens stadsträdgård. Där blomnade bland mycket annat näsduksträdet *Davidia involucrata* med sina fladdrande vita blommor. Där växte även Norges största katsura *Cercidiphyllum japonicum*, samt många andra vackra och rara buskar och träd, t.ex. blommande magnolior. Stora rododendronrabatter kantar vägar, gator och parker som ju är naturligt i Rododendronstaden. Man har märkt att en särskild proveniens av 'Cunningham's White' klarar vägsalt bäst.

Middagen första dagen åt vi på restaurangen uppe på Fløyen, ca 350 m.ö.h. Dit upp kommer man (bl.a.) med Fløibanen och därifrån är det fin utsikt över Bergen, med sina vikar och hamnar. Hurtigrutens södra ändpunkt är här i Bergen.

Följande dag, söndagen, gjorde vi rundvandringar i arboretet och botaniska trädgården. Vår grupps guide, Terhi Pousi, visade sakkunnigt en (liten) del av trädsmålingen. Av bokarna från södra halvklotet trivs två, *Nothofagus antarctica* och *N. procera* från Chile rätt bra, liksom även brödgranen *Araucaria araucana*. Viktigaste är släktet *Rhododendron* som finns på olika platser, men arterna huvudsakligen i en tallbevuxen sluttning mot väster, och kultivarerna i och omkring Nydalen.

På söndagen öppnades även symposiumet till ära en Nordisk hörna där de olika länderna hade sin egen avdelning. I det finländska hörnet fanns så klart de finska rododendronhybriderna. Hörnan öppnades, och minnesstenen avtäcktes, av ingen mindre än Nordiska rådets president Inge Lønning.

Kulturafton firades med grillfest på borggården i Fana. "Kor è Vi" stod för arrangemangen och en alldeles högklassisk körsång, med bl.a. potpurrier på Gershwin-melodier samt ur Les Miserables. En deltagare från Färöarna sjöng med bravur ett skillingtryck på perfekt svenska!

Milde arboretum, som grundades 1971, omfattar 64 hektar inklusive de 7 ha som disponeras av Botaniska trädgården. Utom de släkten som nämnts ovan växer det otroligt många olika träd, buskar, perenner, ettåringar och t.o.m. finns det en mossträdgård. Ljungväxter, släktet *Ericaceae*, har många representanter eftersom klimat och jordmån är lämpliga för dessa.

Av mera exotiska växter kan nämnas skenkamelia *Stewartia*, och hjulträd *Trochodendron*. Milde har även rosenträdgård. Botaniska trädgården har fått en

påkostad klippträdgård vars plantbestånd efterhand ökas.

Även vid Fana folkhögskola finns det sevärda växter, t.ex. en avenbok och några buxbom som torde vara 350 år gamla. På platsen har nämligen bott (minst) en munk, som möjligen har blivit förvisad hit. I ett av husen från 1700-talet finns ännu ursprungliga interiördetaljer kvar.

Rododendronsamlingen på Milde är den största i Norden, och med alla andra växter som planterats lönar det sig att resa hit, trots det långa avståndet från Finland. Det är även bra att beställa så fint väder som vi hade. Dagen innan regnade det 53 mm. Även Bergen är besöksvärd.

Den norske Rhododendronforenings boksamling

Det går mot høst og vinter, en fin tid å ta frem en eller flere av rhododendronbøkene som kan lånes ved Bergen off. Bibliotek. Foreningens medlemmer og andre kan låne bøkene gjennom sitt lokale bibliotek. Kom gjerne med forslag til nye titler. For detaljer om bøkene og reservasjon, kontakt ditt lokale bibliotek eller benytt nettsiden direkte til biblioteket: www.bergen.folkebibl.no

Askjær, Sved Aage	Rhododendron og andre surbundsplanter
Bernler, Gunnar	Sågen, en bohushlänsk Rhododendronpark
Cox, Kenneth N. E.	Rhododendrons and azaleas
	Cox, P. A. and Cox,
	The Encyclopedia of Rhododendron species
Kenneth N. E.	The Rhododendron species
Davidian, H.H.	Azaleas
Galle, Fred	Rhododendron Portraits
Geldereren, D.M. van	Rhododendrons
Geldereren, D.M. van	Rhododendron for alle.
Gilberg, Gunnar	The illustrated rhododendron
Halliday, Pat	forts. 46

Hawthorne, Lin	Rhododendrons
Homer and Greer	Rhododendron hybrids
Jørgensen, Per M.	Rhododendron i Det norske arboret.
Køgel, Andrea	Rhododendron og azalea
Lerum, Sissel	Dyrking av artene rhododendron Lapponicum...
Lindquist, Kirsten	Rhododendron för svenska trädgårdar
Luteyn, James L.	Contribution Toward a Classification of Rhododendrons
Lønø K. og Ringstad A.	Rhododendron-dyrking av lave og hardføre sorter
Nelson, Sonja	Rhododendrons in the landscape
Postan, Cynthia	The Rhododendron Story
Rea, Juan Moscoso	Rhododendron på Sofiero
Reiley, H. Edward	Succes with rhododendrons and azaleas
Rhododendron i Danmark	Rhododendronsforeningens jubilæumsskrift
Schmalscheidt, Walter	Rhododendron- und Azaleen-züchtung in Deutschland
The New York Bot.	The New York Botanical Garden
Chamberlain, Cox, Hardy	Wilson, Argent, Bond,
Wilson, Karen (editor)	The Rhododendron Handbook
	Rhododendrons with Camellias and Magnolias 1998
Wilson, Karen (editor)	Rhododendrons with Camellias and Magnolias 1999
Wilson, Karen (editor)	Rhododendrons with Camellias and Magnolias 2000
Wilson, Karen (editor)	Rhododendrons with Camellias and Magnolias 2001

Styrets sammensetning.

*Æres den som
æres bør... ..*

*... .. en honnør til dem
som gjorde jobben!!*